

5177 SAYILI MADEN KANUNUNA GÖRE KAMULAŞTIRMA

Doç.Dr.Mustafa TOPALOĞLU

I. MADEN HUKUKUNDA KAMULAŞTIRMANIN TARİHSEL SÜRECİ

Madencilik faaliyeti için kullanımı zorunlu olan taşınmaz, özel mülkiyete tabii ise öncelikle mülk sahibi ile anlaşmaya varılması gerekir. Herhangi bir sebeple ruhsat sahibi ile mülk sahibinin anlaşamaması durumunda kamulaştırmadan başka çare kalmamıştır.

Madencilik faaliyeti için kamulaştırma 6309 sayılı Kanun'un 125. maddesinde de tanınmıştır. Aynı maddede kamulaştırılan taşınmaz üzerinde maden işletme hakkı sahibinin maden işletmesiyle ilgili olmayan tasarruflarda bulunmasına engel olmak üzere taşınmazın tapu kaydına Ekonomi ve Ticaret Vekaleti (Bakanlığı) tarafından şerh verileceği öngörülmüştü.

6309 sayılı Maden Kanununu yürürlükten kaldıran 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 46. maddesinde madencilik faaliyeti için ruhsat sahibi lehine kamulaştırma yapılabilmesine olanak sağlayan bir hükme yer verilmişti. Bu hüküm şu şekilde idi: "*İşletme ruhsatı safhasında, işletme sahası özel mülkiyete konu gayrimenkul taraflarca anlaşma sağlanmaması halinde ruhsat sahibinin talebi üzerine Bakanlıkça 2942 sayılı Kanun hükümlerine göre kamulaştırılabilir*". 3213 sayılı Maden Kanunu'nun anılan bu hükmünün Anayasaya aykırılığı ileri sürülerek Anayasa Mahkemesi'nde iptal davası açılmıştı. Anayasa Mahkemesi de 22.09.1993 gün ve E. 1993/8, K. 1993/31 sayılı kararıyla anılan madde hükmünü, kamulaştırılan taşınmazın kamulaştırma amacı dışında kullanılmasını önleyecek ve önceki malikine geri alma hakkı tanıyacak bir mekanizma öngörmemesi nedeniyle Anayasa'ya aykırı bularak iptal etmişti. Anayasa Mahkemesi anılan iptal kararının hukuki boşluk yaratmaması için İdareye yeni bir düzenleme yapabilmesi bakımından üçay süre tanıdı.

Anayasa Mahkemesinin iptal kararından itibaren yaklaşık 10 yıl geçtikten sonra 5177 sayılı Kanun ile 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 46. maddesine kamulaştırma ile ilgili hüküm konulmuştur. Yeni öngörülen bu hükümle büyük ölçüde Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararının gerekçesinde belirtilen olumsuzlukları ortadan kaldırmak amaçlanmıştır.

5177 sayılı Kanunla değişik 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 46.maddesinde öngörülen kamulaştırma

tam olarak özel kişi yararına yapılmış bir kamulaştırma sayılamaz. Zira, kamulaştırılan taşınmaz özel kişi değil de Hazine adına tapu siciline tescil edilmekte ve daha sonra madencilik faaliyetleri için ruhsat sahibinin kullanımına açılmaktadır.

2. KAMULAŞTIRMANIN ÖN ŞARTLARI VE HAZIRLIK İŞLEMLERİ

2.1. Kamulaştırmanın Ön Şartları

5177 sayılı Kanunla değişik 3213 sayılı Maden Kanunu'nda maden ruhsatları arama ve işletme ruhsatı olmak üzere iki türlü düzenlenmiştir. Kanunda sadece işletme ruhsat aşamasında ve işletme faaliyetlerini yürütebilmek için kamulaştırma yapılmasına olanak sağlanmaktadır. Arama ruhsat aşamasında maden üretiminde bulunuluyor olsa bile kamulaştırma yapılması mümkün değildir. Bazen işletme ruhsat aşamasında da arama faaliyetleri devam etmektedir. Kanun, işletme ruhsat aşamasında olsa bile, arama faaliyeti için kamulaştırmayapılmasına izin vermemektedir.

Maden Kanunu'nda her maden işletme ruhsatı için kamulaştırma olanağı getirilmemiştir. Maden Kanunu'nun 46/son maddesinde, "*1. Grup madenler ve mıcır ile kaba inşaat, baraj, gölet, liman, yol gibi yapılarda kullanılan her türlü yapı hammaddesi için kamulaştırma hükümleri uygulanmaz*", hükmü yer almaktadır. Bu madde hükmü son derece hatalı olarak kaleme alınmıştır. Burada "kamulaştırma hükümleri uygulanmaz" ibaresini "Maden Kanunu'ndaki kamulaştırma hükümleri uygulanmaz" şeklinde anlamak ve yorumlamak gerekir. Yoksa burada kastedilen, 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun 3. ve 12. maddelerinde baraj ve sulama projeleri için kamulaştırma yapılabileceğinden açıkça bahseden hükümlerini yürürlükten kaldırmak olmasa gerektir. Maden Kanunu'nun bu hükmüne göre, 1.grup maden olarak işletme ruhsatına bağlanan inşaat ve yol yapımında kullanılan ve yeryüzünde doğal olarak bulunan kum ve çakıl ocakları için Maden Kanunu hükümlerine göre kamulaştırma talebinde bulunulmayacaktır. Yine hangi grup ruhsat türü içinde yer alırsa alsın, mıcır ile kaba inşaat, baraj, gölet, liman, yol gibi yapılarda kullanılan her türlü yapı hammaddesi için MIGEM aracılığıyla kamulaştırma yoluna gitmek mümkün değildir. Aslında burada, Anayasa ile teminat altına alınan mülkiyet hakkına katma değeri yüksek olmayan ve başka yerlerden de kolayca sağlanabilen yapı hammaddeleri için kamulaştırma yoluyla müdahaleden kaçınılmak

istenmiştir. Amaç itibariyle bu yaklaşımın isabetli olduğu söylenebilir.

Maden Kanunu'nun 46/5 maddesinde işletme faaliyetleri için gerekli olan taşınmazın kamulaştırılabileceği öngörülmüştür. Ne yazık ki, 5177 sayılı Kanun'un diğer bazı maddelerinde olduğu gibi burada da başarılı ve amaca uygun bir ifade yer almamıştır. Kanunun bu anlatımından işletme faaliyetlerinin sürdürülebilmesi için gerekli bütün taşınmazların kamulaştırılabileceği sonucu çıkmaktadır. Kanun'a göre, kamulaştırılacak taşınmazın ruhsat sınırları içinde ve dışında olmasının önemi yoktur. Maden Uygulama Yönetmeliğinin "Tanımlar" başlıklı 4.maddesinde, aynen "*Kamulaştırma: İşletme ruhsat süresi boyunca ruhsat alanında kalan özel mülkiyet arazilerine madencilik faaliyeti için alınan kamulaştırma kararını, ... ifade eder.*" denilmektedir. Yönetmeliğin 4.maddesindeki bu tanımdan sadece maden ruhsat alanının bulunduğu koordinatlar içerisindeki taşınmazların kamulaştırılabileceği anlamı çıkmaktadır. Halbuki Maden Kanununun 46 maddesinde "işletme için gerekli taşınmazlar" ibaresi kullanılmış, "ruhsat sahası içerisindeki" gibi bir sınırlamaya yer verilmemiştir. Şimdi, Kanun ile Yönetmelik hükümleri birbirinden farklı düzenlemeler içermektedir. Kanuna aykırı yönetmelik çıkarılmaya-cağından, Maden Kanundaki hükmü uygulamak ve işletme faaliyeti için gerekli bütün taşınmazların kamulaştırılabileceği sonucuna ulaşmak gerekir.

Maden Kanunu'nun 46.maddesinde, daha önce de olduğu gibi ile ruhsat sahibinin taşınmaz malikiyle anlaşma sağlamaya çalışmasını aramaktadır. Hatta taşınmazı satın almaya yönelik anlaşma girişimlerinin, belirli bir şekilde belgelenmesi istenilmektedir. Maden Uygulama Yönetmeliğinin 62/g maddesine göre, ruhsat sahibi, işletmesi için gerekli taşınmazı satın almak istediğini ve teklif ettiği satış bedelini içeren ihbarnamayı Noter kanalıyla taşınmaz malikine tebliğ etmelidir. Söz konusu ihbarnamenin sadece tebliğe çıkarılması yeterli olmayıp, 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümlerine göre mutlaka tebliğin yapılması gerekir. Noterden gönderilen ihbarname tebliğ edilmeden (bilatebliğ) dönmüşse, yine Noter aracılığıyla olmak üzere ilan tebligat yoluna gidilmelidir.

2.2. Kamulaştırma Talebi

Maden Kanunu'nun 46. maddesinde Maden İşleri Genel Müdürlüğü'nün (MİGEM) kamulaştırma işlemlerine başlayabilmesi için ruhsat sahibinin açıkça talepte bulunması zorunluluğu getirilmiştir. İster gerçek kişilerle ticaret şirketleri isterse kamu tüzel kişileri lehine olsun maden işletme faaliyetleri için yapılacak bütün kamulaştırma sürecinin MİGEM tarafından yürütülmesi

gerekir. Zira, Maden Kanunu'nun 46. maddesi özel bir hükümdür ve maden işletme faaliyetleri için yapılacak bütün kamulaştırmalarda öncelikle uygulanması hukuken zorunludur. Yönetmeliğin 62.maddesine göre kamulaştırma talebiyle birlikte aşağıda belge ve bilgilerin de MİGEM'e sunulması gerekmektedir:

- a) Kamulaştırma talebi ile ilgili dilekçe,
- b) Tüzel kişilerde kamulaştırma ile ilgili karar,
- c) Kamulaştırılması düşünülen alanın imar ve kullanım durumu, süresi, rezerv durumu, kamulaştırma sonrası ruhsat alanındaki faaliyetlerin ekonomiye katkısı ile ilgili karşılaştırmalı bilgileri içeren proje,
- D) Kamulaştırılması talep edilen alan ve bu alan üzerindeki taşınmazların miktar ve nitelikleri, bu alanın 6 derecelik dilime esas koordinatları, sahiplerinin isim ve adresleri, arazilerin tapu ve çap suretlerini gösterir tapu sicilinden onaylı listesi,
- e) Taşınmaz üzerinde kamulaştırma sonrası yapılması düşünülen üretim tesisleri ve işletmenin durumunu ve benzeri faaliyetleri gösterir vaziyet planı,
- f) Üretimden sonra arazinin restorasyonu hakkındaki bilgileri ve haritası,
- g) Ruhsat sahibince kamulaştırılması istenilen arazi sahiplerine anlaşmak üzere noter aracılığı ile yapılmış 11.02.1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümlerine göre gönderilen ihbarname,
- h) Kamulaştırılması talep edilen arazinin çevresindeki yerleşim alanları ve arazi konumları.

2.3. Kamulaştırılacak Arazinin Tetkiki ve Kamu Yararı

Kamulaştırılması talep edilen taşınmaz, MİGEM tarafından oluşturulan heyet tarafından yerinde tetkik edilir. Bu hususta gereken masrafların kamulaştırma talep eden tarafından yatırılması gerekir.

Kamulaştırmaya hazırlık işlemleri, Yönetmeliğin 63.maddesinde yapılan atıf nedeniyle 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun 7. maddesine göre yürütülecektir. Bunun için MİGEM tarafından yapılacak tetkik ve işlemlerle, kamulaştırılması talep edilen taşınmazın niteliklerinin, maliklerinin ve vergi değerinin tespit edilmesi zorunludur.

Yönetmeliğin 63.maddesinde, kamu yararı verilmeden önce, Kamulaştırma Kanun'un 7. maddesine ek olarak maden işletmeciliğine özgü birtakım hususların da araştırılması zorunlu tutulmuştur. Buna göre, kamulaştırmaya, *kamulaştırılması istenilen alandaki madenin işletme projesi ve rezerv durumu, bu alandaki madenin üretilip üretilmemesi durumunda bölgeye ve ülke*